नीयन्ते पथिकैः कथंकथमपि ध्यानावधानक्षण-
प्राप्तप्राणसमासमागमरसोल्लासैरमी वासराः ॥'

अत्र 'रसोल्लासैरमी' इति रसयोरेकधैव साम्यम्, न तु तेनैव क्रमेणापि द्वितीये पादे, कलयोरसकृत्तेनैव क्रमेण प्रथमे, एकस्य मकारस्य सकृत्, धकारस्य [1]चासकृत्। रसविषयव्यापारवती वर्णरचनावृत्तिः, तदनुगतत्वेन प्रकर्षेण न्यसनाद्वृत्त्यनुप्रासः।

उच्चार्यत्वाद्यदैकत्र स्थाने तालुरदादिके।
सादृश्यं व्यञ्जनस्यैव श्रुत्यनुप्रास उच्यते ॥ ५ ॥

उदाहरणम्—

'दृशा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृशैव याः।
विरूपाक्षस्य जयिनीस्ताः स्तु[2]मो वामलोचनाः ॥'

अत्र जीवयन्ति' इति, 'याः' इति, 'जयिनीः' इति। अत्र जकारयकारयोरेकत्र स्थाने तालावुच्चार्यत्वात्सादृश्यम्। एवं दन्त्यकण्ठ्यानामप्युदाहार्यम्। एष च सहृदयानामतीव श्रुतिसुखावहत्वाच्छ्रुत्यनुप्रासः।

उन्मीलतः प्राचुर्येण उत्पद्यमानस्य मधुनो मकरन्दस्य गन्धेन लुब्धा ये मधुपास्तैर्व्याधूतेषु चूताङ्कुरेषु आम्रमुकुलेषु क्रीडतां कोकिलानां काकलीभिः सूक्ष्मध्वनिभिः कलकलैः प्रौढशब्दैरुद्गीर्णैः प्रवासित्वेन निक्षिप्तः कर्णेषु ज्वरः पीडा येषु ते। पथिकैः कीदृशैः। ध्यानावधानेन ध्यानस्य निष्ठया क्षणं प्राप्तः प्राणसमायाः प्रियायाः समागमरसेन संभोगरसेन उल्लास आह्लादो यैस्तैः॥ **रसयोः** रेफसकारयोः। **प्रथमे इति**। पादे इत्यन्वयः। तदतिरिक्ताश्छेकानुप्रासा इह वेदितव्याः। संज्ञाव्युत्पत्तिमाह—**रसेति**। रसविषयव्यापारो रसव्यञ्जनं तद्वतीत्यर्थः। वृत्तिश्च त्रिविधा—उपनागरिका, परुषा, कोमला च। तदुक्तं काव्यप्रकाशे—'माधुर्यव्यञ्जकैर्वर्णैरुपनागरिकोच्यते। ओजःप्रकाशकैस्तैस्तु परुषा कोमला परैः॥' परैः शेषैः। केचित् कोमलां ग्राम्यां वदन्ति। एतास्तिस्रो वृत्तयो वैदर्भीगौडीपाञ्चालीसंज्ञकरीतित्वेन प्राङ् निर्दिष्टा इति ग्रन्थकृतेह नोक्ताः॥ **तदनुगतत्वेन** वृत्त्यनुगतत्वेन॥ श्रुत्यनुप्रासमाह—**उच्चार्यत्वादिति**। स्थाने उच्चारणस्थाने। रदो दन्तः। आदिना मूर्धकण्ठोष्ठस्य संग्रहः। अत्र स्वरूपतः साम्याभावेऽप्यनुप्रासत्वं प्रागेवोपपादितम्॥ **दृशेति**। विरूपाक्षस्य शिवस्य॥ संज्ञाव्युत्पत्तिमाह—**एष इति**। अनुप्रासविशेषः॥ अन्त्यानुप्रासमाह—**व्यञ्ज-**

---

१. 'च' इति नास्ति क-पुस्तके. २. 'स्तुवे' इति क्वचित्पाठः.